

Heemkunde Boxtel

Nieuwsbrief

Heemkunde Boxtel

De 'dodendraad'
Een gruwelijk obstakel
uit de 1e wereldoorlog

*14 maart
Heemkundelezing*

maart 2017

14 maart 2017 20:00 uur zaal De Adelaar, Baroniestraat 75 Boxtel

Lezing over de dodendraad door Herman Janssen en Frans van Gils

Hoogspanning aan de Belgisch-Nederlandse grens

Bijna honderd jaar geleden stond aan de grens tussen België en Nederland een moordende elektrische draadversperring: de 'dodendraad'. Dit gruwelijke obstakel uit de Eerste Wereldoorlog werd in 1915 door het Duitse leger opgericht aan de grens tussen bezet België en neutraal Nederland. De elektrische stroom bedroeg maar liefst tweeduizend volt. De Dodendraad stond op Belgisch grondgebied, van het Zwin tot bijna in Aken. De dodendraad volgde niet overal heel nauwkeurig de grens. De 450 kilometer lange, grillige rijksgrens werd sterk ingekort, waardoor grote stukken Belgisch grondgebied tussen de Dodendraad en de streng bewaakte Nederlandse grens kwamen te liggen. Waarom de dodendraad werd opgericht, hoe hij eruitzag, hoe hij werd bewaakt, hoe je de draad al dan niet wettig kon passeren en vooral wat de gevolgen ervan waren voor de grensbewoners: u verneemt het allemaal tijdens een twee uur durende presentatie aan de hand

van uniek fotomateriaal. Ook wordt gefocust op het grensgebied van de provincies Antwerpen (B) en Noord-Brabant (NL). Aan bod komen allerlei wetenswaardigheden over bijzondere locaties, zoals de bezette dorpen "achter de draad". De enclaves van Baarle-Hertog daarentegen werden tijdens de Eerste Wereldoorlog niet bezet. Die bleven vrij omdat zij voor de Duitsers onbereikbaar waren zonder schending van de Nederlandse neutraliteit. De Baarlese enclaves werden al vlug het centrum van de Belgische brievenpost van en naar het front. Het Belgische leger richtte er bovendien een draadloos meet-, luister- en zendstation op. Routes van de gevreesde Duitse zeppelins en onderzeeboten werden in kaart gebracht, Duitse marinezenders werden afge luisterd en uit het binnenland verzamelde spionageberichten werden gecodeerd en naar het Belgische hoofdkwartier verzonden. Het Nederlandse leger plaatste een drie meter hoge draad rond Baarle om de bevoorrading van de zender te voorkomen.

Herman Janssen (België, 1957) is lid van heemkundekring Amalia van Solms (Baarle-Hertog-Nassau) sinds 1989 en bestuurslid vanaf 1995. Sinds 2003 verricht hij archiefonderzoek naar de plaatselijke geschiedenis van WO I. In 2011 werd hij als Belg (en wonende in België) opgenomen in de Orde van Oranje-Nassau, een Nederlandse onderscheiding voor maatschappelijke verdiensten gekenmerkt door persoonlijke inzet, visie en kwaliteit. Herman verzorgde de eindredactie van het boek "Hoogspanning aan de Belgisch-Nederlandse grens" en leverde zelf een tiental bijdragen aan.

Frans Van Gils (België, 1944) is voorzitter van de Heemkundige werkgroep Zondereigen en oudvoorzitter van de jeugd- en cultuurraad van Baarle-Hertog. Hij werkte mee aan het fotoboek "Een eeuw Zondereigen" en aan twee gegidste wandelingen (het Grillige Grenzenpad en de Vredeswandeling). Als oud-directeur van het basisonderwijs zet hij zich in voor pedagogische projecten zoals de Vredesda- gen en de Archeologische dagen.

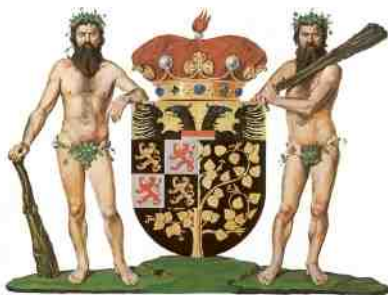
Heemkundelid Wim Veekens voor het voetlicht

HUISNAMENBOEK

Lang geleden is de projectgroep 'Veldnamen' opgericht. Heemkundelid Wim Veekens is het enige lid dat zich nog steeds met de materie bezighoudt. Wim werkt inmiddels aan een deelhoofdstuk uit het project, namelijk een historisch onderzoek naar in Boxtel voorkomende huisnamen. Mogelijk zal nog dit jaar een (vrij omvangrijk) boek van zijn hand verschijnen. In deze nieuwsbrief alvast een voorproefje.

Bij bestudering van het toponiemenbestand van Boxtel valt het op dat er in vergelijking met toponiemenbestanden elders het aantal Boxtelse huisnamen groot is. In het te verschijnen boek worden 450 namen behandeld uit de periode 1450 tot ongeveer 1980, met inbegrip van huisnamen uit de volksmond. Van de 450 namen zijn ruim 400 items eigennamen, namen als De Aar, De Franse Hoed, De Koot, De Nachtegaal, Stijnenhuis, De Ver-vlogen Kievit en De Zwarte Laars. De overige namen zijn soortnamen, algemene benamingen, zoals kamer, neerhuizing, pannenhuis en strooienhuis. De namen worden vanuit verschillende hoeken bekeken. Op de eerste plaats uiteraard taal-, naamkundig, daarnaast bijvoorbeeld ook geschiedkundig, symbolisch (zinnebeeldig) en heraldisch (wapenkundig).

Voorafgaand aan het glossarium (de namenlijst) worden in het kort onder meer de samenhang tussen uithangborden en huisnamen, het brandreglement en het aantal huizen besproken. Na de namenlijst volgen een chronologisch overzicht, een bespreking van hoe de namen gevormd zijn en een indeling van de namen in categorieën. Hieronder volgt een voorbeeld met een naam uit het glossarium.

422. WILDEMAN, DE (BOXTEL-BINNEN) *Aert Inden Wyldeman of hoe hy met recht genompt is*, 1529, K, R61 f78; *huys opt water gelegen aende lange steenstraet by den Hert, gent. inden Wilden man, in coep vercregen van Jan Loyen op Houtschat, neven eenen gemeenen wegh, streckende nae den borchacker, achter aen den borchacker genoemt, voir aende Steenstraet*, 1550, K, R64 f149v; Van: Henrick Bogaerts van Meegens naar: meester Loywech Jacobs van Doernsz. *Hans inde Wildeman*, 1559, K, E256 f124,f130;

Dit huis lag bij Het Hert in de Lange Steenstraat (Rechterstraat), strekkende op de Burgakker.

De Wildeman is een veel voorkomende huisnaam. In de heraldiek wordt hij voorgesteld als een naakte man met een grote baard en een krans van groen loof rond de lendenen. Hij heeft ook een knots in de handen en een groene krans in het haar (Pama 1969, p.328). Zo wordt hij op uithangborden gewoonlijk ook afgebeeld. De Wildeman wordt

gezien als het zinnebeeld van de natuurkracht; hij komt veel voor als schildhouder van familiewapens. Ook wordt hij dikwijls geplaatst voor gebouwen als afwerend zinnebeeld (Ter Laan 1974, p.468). Deze figuur was volgens van Lennep e.a. (1868, I, p.125) het zinnebeeld van de dronkaard en dus een herbergnaam. Helsen (1934, p.32) brengt de wildeman in verband met een oude sage die vertelt dat er aan het einde van de wereld, bij de ingang van de hemel en de hel, een herberg staat, die tot verblijfplaats dient voor de doden, die nog niet ten volle aan de godheid voldaan hebben. Deze wachtplaats wordt bewaakt door een reus, gewapend met een boomstam (zoals die op uithangborden wordt voorgesteld). Boonen (1981, p.84) meent dat het 15de-eeuwse volksboek Een schoone Historie van de Twee Gebroeders en vroomen Ridders Valentijn en Ourson den Wilden Man heeft bijgedragen aan de verspreiding van de huisnaam. Op de titelplaat van dit boek stond een afbeelding van een naakte man met een boomstam in de hand. IndenWyldeman is een nadere bepaling van het woonhuis van de bewoner met de naam Aert (anno 1529) en Hans (anno 1559). NB. Onder Boxtel-buiten-de-Bruggen, vlakbij De Zwaan, kwam ook een huis met de naam De Wilde Man voor.

Wim Veekens

Brand in de toren van de St. Petrusbasiliek in 1862

Tijdens een hevig onweer in de nacht van 27 op 28 september 1862 ontstond er brand in de torenspits tussen de bovenste galerij en de peer. Bij afwezigheid van de burgemeester voerde wethouder Hendrik van Lieshout het opperbevel over de Boxtelse vrijwillige brandweer. Brandweermannen beklommen de duistere toren met emmers water, lantaarns en enkele doeken. Men bereikte de vuurhaard maar kwam water te kort. Nog meer brandweermannen waagden het toen om nog meer emmers water naar boven te brengen. De brand werd met succes bestreden. De schade bedroeg f37,00. Het gemeentebestuur en het kerkbestuur getuigden hun erkentelijkheid voor de betoende moed door de brandweermannen een aangename avond aan te bieden.

Ook wethouder Hendrik van Lieshout kreeg een blijk van waardering uitgereikt.

Bernard Vekemans ontving in januari de Heemkundepluim tijdens de jaarvergadering. Bernard, op zijn beurt, schonk Heemkunde Boxtel de zilveren penning die zijn overgrootvader Hendrik van Lieshout in 1862 kreeg aangeboden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij van Brandverzekeringen. Door zijn daadkrachtig optreden heeft hij zeker een grote schade voorkomen.

Boek over Liduinaziekenhuis door Nel van Doorn

Heemkunde lid Nel van Doorn is al jaren bezig met het verzamelen van materiaal voor een boek over het Liduinaziekenhuis. Ze heeft nu zoveel foto's en tekst dat een boek van 500 pagina's gemakkelijk gevuld zou kunnen worden. Maar dat is natuurlijk niet de bedoeling. Maar het boek komt er. 120 pagina's en heel veel foto's. Ze beschrijft anekdotes en historische informatie over het Liduina ziekenhuis in Boxtel.

Ook organiseert zij met anderen een reünie voor alle oud-medewerkers op 13 mei in de Bourgondiër te Boxtel. Het boek wordt door zoon Frank opgemaakt en Nel geeft het in eigen beheer uit. Het boek is bij haar te koop voor €15,00. Vooraf bestellen is aan te raden in verband met de beperkte oplage. Dat kan via E-mail: nelvandoorn@outlook.com of telefoon 06-30042083.

foto: Henk van Weert, Brabants Centrum

Indien onbestelbaar:
De Houtbreker 23, 5283 ME Boxtel

Zilveren penning uit 1862, die Bernard Vekemans schonk aan Heemkunde Boxtel.

Colofon

VOORZITTER:

Dik Bol
Stationsstraat 45
5281 GB Boxtel
telefoon: 0411-616763
E-mail: voorzitter@heemkundeboxtel.nl

PENNINGMEESTER:

Nellie van den Brandt- Boselie
E-mail: penningmeester@heemkundeboxtel.nl
telefoon: 0411-678303
rek.nr.: NL79 RABO 0128712880
f.n.v. Heemkundekring Boxtel

SECRETARIS EN LEDENADMINISTRATIE:

Christ van Eekelen
De Houtbreker 23
5283 ME Boxtel
telefoon: 0411-675818
website: www.heemkundeboxtel.nl
E-mail: secretaris@heemkundeboxtel.nl

REDACTIE:

Christ van Eekelen
Hanneke van der Eerden

REDACTIEADRES:

De Houtbreker 23
5283 ME Boxtel
E-mail: redactie@heemkundeboxtel.nl